

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

Flavius Eutropius, *Breviar de la întemeierea Romei* (Ediție critică bilingvă, text paralel latin-român). Studiu introductiv, traducere, note explicative și comentarii de Gh. I. Șerban, Muzeul Brăilei, 1997, 318 p.+[1]f.

Relativ recenta apariție a unei ediții critice din istoricul Flavius Eutropius impune câteva date asupra vieții și operei sale. Născut pe vremea împăratului Constantin cel Mare, în Grecia, în anul 316, Flavius Eutropius parcurge un foarte interesant "cursus honorum", dintre care îl amintim pe acela de "magister memoriae" (șeful arhivei imperiale). *Breviarium ab Urbe condita*, singura operă păstrată, elaborată în jurul anului 369, abordează istoria Romei de la întemeiere și până la urcarea pe tron a lui Valentinianus și Valens (305-364 d. Chr.).

Nu este cazul, în acest context, să abordăm alte aspecte referitoare la viața, opera, izvoarele lucrării și structura ei, fără să ometem scopul final al demersului istoriografic, chiar dacă opera lui Eutropius are o indiscutabilă importanță pentru istoria veche a României (retragerea aureliană, problema continuității etc.).

Traducătorul și editorul Gh. I. Șerban ne prezintă toate aceste chestiuni în *Studiu introductiv: Viața și opera lui Flavius Eutropius. Importanța lui pentru istoria noastră veche* (p.5-84), secțiune care îndeamnă la lectură și meditație pe istorici și filologi.

Ediția critică bilingvă, cu text paralel latin-român, care se constituie prin metodă și concepție drept un eveniment cultural deosebit, a fost realizată după varianta critică de la Leipzig, din 1979, datorată lui Carlo Santini, *Eutropii Breviarium ab Urbe condita (Notă asupra ediției)*, p.85). De altfel, se simțea nevoia unei noi ediții din *Breviarum ab Urbe condita* a lui Flavius Eutropius, deoarece ultima traducere integrală românească, datorată profesorului G. Popa-Lisseanu din deceniul patru, este depășită și epuizată. Practic, actuala traducere românească după *Breviarium ab Urbe condita* este oferită în text paralel, latin și român (p.90-231). Traducerea celor 10 cărți, a căror lectură o propunem, este însoțită de 676 *Note explicative și comentarii* (p.233-312). Pe de o parte, aceste note și comentarii ajută foarte mult cititorul în parcurgerea textului și, pe de altă parte, ele dovedesc pregătirea de specialitate și erudiția indiscutabilă a traducătorului.

Noua traducere românească din Flavius Eutropius, *Breviar de la întemeierea Romei*, ediție care ar trebui să stea în atenția cercetătorilor români - istorici și filologi - preocupați de istoria veche a României, ridică, printre altele, și problema răspândirii operei sale în cultura românească medie și modernă, respectiv păstrarea unor fragmente ori texte manuscrise și tipărite din opera istoricului, grec de origine, în arhive și biblioteci din țară. Din acest punct de vedere, opera lui Flavius Eutropius, care se încadrează în ultima generație de istorici romani, la care a apelat Miron Costin ori Dimitrie Cantemir, poate să ofere surprize la nivelul receptării în diferite medii intelectuale, pornind tocmai de la ediția prezentată.

ANDREEA MĂRZA
Universitatea "Babeș-Bolyai"
Cluj-Napoca

Valeriu Leu, *Cartea și lumea rurală în Banat 1700-1830*, Reșița, 1996, 252 p.+[1]f.

Relația scris-oralitate, suport esențial al oricărui demers în acest domeniu, a stârnit interesul multor cercetători preocupați de istoria spiritului românesc. Printre acești cercetători, care s-au ocupat de relația scris-oralitate, un loc important îl ocupă istoricul bănățean Valeriu Leu. Autorul este șeful Institutului de Cercetare din cadrul Muzeului Banatului Montan, muzeu aflat în localitatea Reșița, județul Caraș-Severin.

Lucrarea sa, *Cartea și lumea rurală în Banat 1700-1830*, reprezintă, totodată, teza sa de doctorat, publicată în anul 1992 la Editura "Banatica". Atât prin această lucrare, cât și prin altele publicate, autorul relevă preocupări de istorie modernă a României, cu precădere perioada iluministă din Banat. Studiul este dedicat istoricului Nicolae Bocșan, care, preocupat de problemele Banatului va

scrie o primă sinteză despre istoria Banatului, *Contribuții la istoria Iluminismului românesc*, Timișoara, 1986 (o carte ce nu cuprinde simple "contribuții", ci chiar istoria Iluminismului bănățean!).

Autorul tratează în acest studiu raportul pe care lumea scrisă l-a stabilit cu lumea rurală. Valeriu Leu se justifică: "Banatul oferă cercetării istorice contribuții deloc negliabile. Pe de altă parte, dimensiunile sale permit studierea fiecărei localități în parte, a fiecărui sat, a fiecărui fond, așadar o abordare exhaustivă" (p.7).

Pentru a afla care sunt etapele prin care scrisul a pătruns într-o lume preponderent analfabetă, așa cum era lumea satului bănățean în momentul cuceririi austriece, nu ne rămâne decât să citim lucrarea de față, consacrată scrisului și cărților care au vehiculat în lumea rurală. Cărțile vehiculate în acest spațiu geografico-istoric erau cărți controlate, cărți autorizate. Așadar, cercetarea statutului pe care l-au avut în sânul societății rurale, drumul lor, impactul pe care l-au avut, modul în care s-au difuzat, sensul mișcării trebuia să țină seama de realitatea geografico-istorică și să urmeze diferențiat cele două instituții principale: biserica și școala. Satul român din Banat a avut opțiuni proprii, neimpuse oficial. Cărțile populare se încadrează în aceste opțiuni ca și cărțile programului național de luminare. Cartea se adresa în special unui număr mare de potențiali cititori. Sub aspect economic, cartea devine o marfă ca oricare alta. Proprietarii cărților, în special a celor populare, erau de cele mai multe ori și copiiști. Cărțile incluse programului național de luminare erau răspândite în cadrul bisericilor și a școlilor. Atunci când Banatul era zdruncinat de un destin adeseori dramatic, satul a păstrat și a conservat, cu o surprinzătoare voință, dovezile lor culturale.

LARISA MATEI

Universitatea "1 Decembrie 1918"

Alba Iulia

Lucian Boia, *Sfârșitul lumii. O istorie fără sfârșit*, traducere din franceză de Walter Fotescu, București, Ed. Humanitas, 1999, 266 p.+[1f].

Doctor în istorie, profesor titular la Universitatea din București, Lucian Boia este un istoric al imaginarului, fondator și director al Centrului de Istorie a Imaginarului înființat în 1993 în cadrul Universității din București. A cercetat istoriografia universală și românească, mișcarea națională a românilor din Transilvania și istoria imaginarului. Ca istoric al acestui din urmă gen, este fondatorul unei noi direcții în cercetarea istorică românească militând pentru demitizarea istoriei. Dintre lucrările mai importante amintim: *Evoluția istoriografiei românești* (1976); *Mari istorici ai lumii* (1978); *L'exploration imaginaire de l'espace* (1987); *La fin du monde. Une histoire sans fin* (1989); *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune* (1998).

În cartea *Sfârșitul lumii. O istorie fără sfârșit*, Lucian Boia oferă un demers pentru demitizarea istoriei, subiectul pe care îl abordează, sfârșitul lumii, fiind unul dintre pilonii de bază al multor mitologii și preocupând în egală măsură și societate contemporană (să nu uităm că anul 2000 bate la ușă, iar odată cu el, nu pentru puțini, și sfârșitul, așadar "timpul e aproape" și ne obligă la pregătiri).

Precedată de o scurtă *Introducere* (p.7-9), în care autorul se oprește asupra esenței imaginarului sfârșitului - posibilitatea realizării lui e foarte mare, dar de la posibilitate până la realitate e, de multe ori, o prăpastie de netrecut - cartea este structurată în opt capitole, cuprinzând o scurtă istorie a sfârșiturilor imaginate de societatea umană.

În istoria imaginarului, sfârșitul lumii nu e deloc o problemă nouă. Multe sfârșituri ale lumii au avut loc deja și altele noi se pare că vor urma. Norocul nostru e însă că niciodată acest sfârșit nu e complet lăsând posibilitatea unui nou început, de fiecare dată. E și firesc: orice lucru învechit trebuie schimbat. Mecanismul care declanșează întreaga mașinărie e destul de simplu în esență: când toți sau aproape toți simt că lucrurile nu mai pot continua așa, se apelează în imaginar la un sfârșit. Sfârșitul unei anumite ordini, unei anumite civilizații e perceput ca sfârșitul lumii. Un ciclu se încheie pentru a lăsa loc altuia.

Deși în literatura universală de specialitate problema sfârșitului cunoaște o vastă abordare, în